

**Літературно-музична композиція
до 142 річниці від дня народження Лесі Українки
«Довго щирими семи словами до людей промовлятиму я...»**

Тихо лунає «Місячна соната» Бетховена. Звучать слова з-за сцени:

Де Ти, Лесю? Де Ти, жінко, вища своєї слави? Ловили Тебе сліпі фотокамери і старанні пензлі художників, щось нам залишили від Тебе – може, Тінь Твою, Тінь Твого болісного сонця, може, силует Твого земного буття, безсмертна горлице української долі, простуджений соловейку душі, який вічно клекотатиме у завірюсі.

Спогади і листи – в них Ти, як сонце в хмарах. Тобою вони просвічені, пломенем Твоїм пронизані, – а де сам безжалісний гордий племінь?!

Ім'я свого народу взяла Ти своїм найменням і поставила коло себе як стяг! І племінь Твій у Твоїм народі, і сонце Твоє кипить у духовнім єстві України, геніальний поете наш... чистоголоса Мавко нашої суті, наша Незламності! Совісте наша!

Воскресни нам по крапельіні, по пилиночці – з волинських озер і полтавських полів, із зелені Буковини і туманів Мінська, з подиху пустелі Лівійської і скорботних снігів Сурамі – озовися!

З'явися нам хоч одним помахом свого крила сивого! Знайдися нам бодай одним колосом із свого безмежного золотого лану! Об'явися нам, нині сушим, хоч одним передзвоном-клекотом!

Ти – вічний дзвоне нашого неба!

*Знову лунає «Місячна соната» Бетховена.
З'являється дівчина в образі Лесі Українки.*

Леся Українка.

Мріє, не зрадь! Я так довго до тебе тужила,
Стільки безрадісних днів, стільки безсонних ночей...
А тепера я в тебе останню надію вложила.
О, не згасни, ти, світло безсонних очей!..

Тільки – життя за життя! Мріє, станься живою!
Слово, коли ти живе, статися тілом пора.
Хто моря переплив і спалив кораблі за собою,
той не вмере, не здобувши нового добра.

Мріє, колись ти літала орлом надо мною, -
дай мені крила свої, хочу їх мати сама,
хочу дихать вогнем, хочу жити твоєю весною,
а як прийдеться згинуть за тее – дарма!

Ведуча.

Пророчими стали слова великої Лесі Українки. Мрії її стали дійсністю, і сьогодні ми – свідки здійснених мрій безсмертної доньки безсмертного народу. Справді безсмертного, якщо має таких геніїв, як Леся Українка, і якщо навіть після смерті живуть вони в пам'яті народній.

Вогонь пісень Лесі Українки палає уже понад століття. Це незгасимий вогонь таланту, справжнього, від Бога. Донька Прометея, як прозвали її, несла вогонь своїх поезій, цю іскру Божу, за життя людям, несе і зараз, устами нашими, її нащадків. То ж нехай звучить серед нас слово Лесі і слово про Лесю, як шана наша пам'яті її великій.

Хто ж така ця безсмертна жінка з Волині – Леся Петрівна Косач?

Окраса і гордість української нації
Одна з основоположників нової української літератури.
Геніальна поетеса і драматург.
Талановитий прозаїк і перекладач.
Учений-літературознавець.
Фольклорист-етнограф.
Педагог і публіцист.
Видавець і журналіст.
Поліглот (знала до 10 мов).
Громадський діяч.
Просто жінка, котра багато страждала, уміла кохати і хотіла бути потрібною.

Ведуча.

Леся Українка – це така багатогранна творча особистість, про яку Микола Бажан сказав: «В історії світової літератури важко знайти таке ім'я, яке дорівнювало б їй талантом, мудрістю, проникливістю, значущістю». І світ не знав такої поетеси, не знав такої страдниці святої.

Йти назустріч бурям і зливам,
Буть одній – як велика рать,
Жить в нещасті життям щасливим,
Муку творчістю перемагать.

Де слова обертались у крицю,
В кров живу – друкований знак,
Де підносив з мечем правицю
Вождь рабів – безсмертний Спартак.

Хвора дівчино, бідна Леся!
Де ще хворі такі були,
Щоб літали у піднебесся,
Що його не сягнуть і орли!

Вся ти – трепет, вогонь, ідея,
Вся ти – вірна, єдина струна,
І хто знає співця Антея –
Той тебе у ньому пізна!

Ти себе Українкою звала,
І чи краще знайти ім'я
Тій, що радістю в муках сіяла,
Як Вітчизна велика твоя.

Ведуча.

142 роки тому, 25 лютого 1871 року, в інтелігентній сім'ї Косачів-Драгоманових народилася дівчинка, яку назвали Ларисою. Вона була справнім дитям Волині: у Звягелі народилася, у Луцьку написала свій перший вірш.

Милий серцю волинський край! Край предковічних дубів, величних борів, таємничих озер із смарагдовими берегами. Край, який дав світові творця ніжної Мавки, гордої Кассандри, одержимої Міріам. Цей край розповів людям дивну «Осінню казку» і проспівав «Лісову пісню», кинув нам гіркі «Сльози-перли». Край володарки ночей, яка серед темряви засвітила провідну зірку свободи, кинула виклик відчаю і горю.

Майбутня письменниця взяла усе найкраще від свого батька, відомого юриста Петра Косача, від своєї матері, талановитої письменниці Олени Пчілки.

Любов і страждання – від неньки, озерна задума очей і пророче слово – від неньки, ім'я сонячне і ласкаве «Леся українка» - від неньки-України. Ім'я донечки, стиха мовлене маминими устами, пролунало на цілий світ і пішло у мандрівку століть з печаттю духа

України. А з далнини літ живим вогнем світить у прийдешнє слово Олени Пчілки, її заповідь своїй Лесі і всім маленьким українкам.

Знаю, бо казала
Мені моя ненька,
Що я українка,
Правдива, маленька.

Знаю, Україна
Серцю мому мила,
Я по-українськи
Молитися вчилась...

Ось мою молитву
Прийми, Отче Боже,
Нехай Україні
Вона допоможе.

Ведуча.

Тихе мамине слово, виколисане в колисці, освітило любов'ю Лесину душу – почув його цілий світ. дитячим серцем 9-річної дівчинки Леся вже у першому своєму вірші мовила рідній Україні про любов:

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна;
Надія вернутись ще раз на Вкраїну,
Поглянуть іще раз на рідну країну,

Поглянути ще раз на синій Дніпро, –
Там жити чи вмерти, мені все одно,
Поглянуть іще раз на степ, могилки,
Востаннє згадати палкії гадки...

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна.

Ведуча.

Тут, на Волині, серед розкішної природи, товаришуючи із сільськими дітьми, пізнала маленька Лариса перші соціальні контрасти, її пам'ять вбирала батькові розповіді про історичне минуле свого народу, перекази старших людей про народних месників.

У дитячі любі роки,
Коли так душа бажала
Надзвичайного, дивного,
Я любила вік лицарства.

Я дивилась на малюнках
Не на гордих переможців,
Що, суперника зваливши,
Промовляли люто: «Здайся!»

Тільки дивно, що не принци,
Таємницею укриті,
Не вродливі королівни
Розум мій очарували.

Погляд мій спускався нижче,
На того, хто розпростертий,
До землі прибитий списом
Говорив: «Убий, не здамся!»

Ведуча.

А ще любила маленька дівчинка слухати народні пісні, знала їх безліч, гарно співала

Звучить українська народна пісня «Гиля, гиля, сірі гуси...»

Ведуча.

Лариса жодного дня не сиділа за шкільною партою, не відповідала біля дошки, не бігала з ровесниками шкільними коридорами... Її вчителями були батьки, книги і життя.

Леся Українка

«Жодних шкіл не покінчила і взагалі систематично вчилася тільки до 14 років, а потім пішла «на власний хліб», себто вчилася тільки того, що мені подобалось, а читала все, що

запорву, без жодної заборони. Правда коректив був в особі моєї матері та в листах дядька Драгоманова, якого вважаю своїм учителем, бо дуже завдячую йому в моїх поглядах на науку, релігію, громадське життя».

Ведуча.

У сім'ї панувало художнє слово. Перекладали, писали твори, переказували пісні, декламували, дуже часто читали вголос. Постійно чулися німецька і французька мови. Батько дуже любив літературу, пишався з того, що його учителем був Леонід Глібов. Знав його байки і розучував їх зі синами Михайлом і Миколою та доньками Ларисою, Ольгою, Оксаною, Ізидорою. Мати прищеплювала дітям любов до народної творчості, рідної мови.

У листі до Михайла Драгоманова Михайло Павлик писав: «Леся ошоломила мене своїм образованием та тонким розумом. Я думав, що вона тільки в крузі своїх поезій, аж воно далеко не так. На свій вік це геніальна жінка...»

Надзвичайно обдарована від природи, Леся вся була складена із суцільних захоплень – чистих, світлих, благородних, високих.

У 4 роки вона вже читала, улюбленими її книгами були «Кобзар» Тараса Шевченка, фольклорні праці Павла Чубинського, твори Жуля Верна та Даніеля Дефо, казки Андерсена.

У 6 невтомна дівчинка сама вишиває улюбленому батькові сорочку, а подаровані їй ножиці й голітьох пильнує більше, ніж деякі забави.

У 9 років Лариса пережила перше доросле потрясіння – арешт тьоті Елі. Несподівано для себе самої, написала перший твір – вірш «Надія».

У 13 років дебютувала в літературі поезією «Конвалія», яку надрукував у Львові Іван Франко. Саме тоді завдяки Олені Пчілці з'явився псевдонім «Леся Українка».

Росла в гаю конвалія
Під дубом високим,
Захищалась від негоди
Під віттям широким.

Промовила конвалія:
«Прощай, гаю милий!
І ти, дубе мій високий,
Друже мій єдиний!»

Та недовго навтішалась
Конвалія біла, –
І її рука чоловіча
Віку вкоротила.

Та й замовкла. Байдужою
Панночка рукою
Тую квіточку зів'ялу
Кинула додолу.

Ой понесли конвалію
У високу залу,
Понесла її з собою
Панночка до балу.

Може, й тобі, моя панно,
Колись доведеться
Згадать тую конвалію,
Як щастя минеться.

Ой на балі веселя
Музиченька грає,
Конвалії та музика
Бідне серце крає.

Недовго й ти, моя панно,
Будеш утішатись
Та по балах у веселих
Таночках звиватись.

То ж панночка в веселому
Вальсі закрутилась,
А в конвалії головка
Пов'яла, схилилась.

Може, колись оцей милий,
Що так любить дуже,
Тебе, квіточку зів'ялу,
Залишить байдуже!..

Ведуча.

Вражає широкий світ захоплень Лариси Косач. Серед них чільне місце посідає музика. На думку сестри Ольги, Леся могла б стати не тільки першокласною піаністкою, а й композитором, бо в музиці виливала всю свою душу. І гра її була прекрасною.

«Як Леся грала, - згадувала сестра, - то ми всі сиділи тихесенько і слухали – не могли наслухатися її музики».

Звучить класична фортепіанна музика (можливо, Шопен)

Мій давній друже! мушу я з тобою
Розстатися надовго... Жаль мені!
З тобою звикла я ділитися журбою,
Вповідувати думки веселі і сумні.

Картина повстає: зібравсь гурточок,
Проводять речі, і співа, й гука,
На клавішах твоїх швидкий, гучний таночок
Чиясь весела виграє рука.

То ж при тобі, мій друже давній, вірний,
Пройшло життя дитячеє моє.
Як сяду при тобі я в час вечірній,
Багато спогадів тоді встає!

Розстаємось надовго ми з тобою!
Зостанешся ти в самоті німій,
А я не матиму де дітися з журбою...
Прощай же, давній, любий друже мій!

Ведуча.

Леся мріяла стати художником, бо гарно малювала; коли ж тяжка хвороба перекреслила і ці плани, мистецтво помічати прекрасне у природі почала втілювати у чудових зразках пейзажної лірики.

Вже сонечко в море сіда;
У тихому морі темніє;
Прозора, глибока вода,
Немов оксамит, зеленіє.

А де корабель наш пробіг,
Дорога там довга й широка
Біліє, як мармур, як сніг,
І ледве примітно для ока

На хвилях зелених тремтять
Червонії іскри блискучі
І ясним огнем миготять,
Мов блискавка з темної тучі.

Рожевіє пінистий край;
То іскра заблисне, то згасне...
Ось промінь останній!... Прощай,
Веселе сонечко ясне!

Ведуча.

Мала Леся бігала зі сільською діворою, плавала, лазила по деревах, бавилася в рухливі ігри, охоче танцювала, шила сукні лялькам, вишивала, читала казки, була режисером, декоратором і виконавцем різних ролей у домашніх театральних виставах, вивчала мови (німецьку, французьку, згодом – грецьку й латинську, англійську та італійську), бавила менших сестер (навіть написала для молодшої Ольги підручник «Стародавня історія східних народів», який був надрукований) і, як і всі діти, мріяла...

Із спогадів сестри Ольги:

«Леся дуже любила бувати на ярмарках, святах. Взимку на Водохреща леся промочила ноги і застудилася... Скоро по тому у неї почала боліти права нога, та так, що сестричка гірко плакала від болю».

Ведуча.

Доля жорстоко познущала з маленької талановитої дівчинки, прирекла її на 30-літню війну зі страшною хворобою – туберкульозом, який вразив Ларису на порі її одинадцятої весни!

Із спогадів брата Лесі Михайла:

«Леся була веселою дівчинкою. ...не знала вона, що за її дитячими плечиками вже стоїть біда. 6 січня вона пішла на річку подивитися хрещення води, простудилась і дуже заслабла. Почала боліти права нога, яка і раніше давала про себе знати, але ще ніхто не знав, яка страшна хвороба стоїть за цим...»

Ведуча.

У листі до бабусі Леся писала:

«Я ніколи не буваю здоровою, бо завше рука болить. Перш я мазала руку йодом і мочила в солоній воді. Але від йоду дуже шкіра злазить, то я тепер не мажу. Я дуже слаба, але ходила на Шевченкові роковини і там читала вірші».

Поступово руйнуючи організм, туберкульоз спричинив тяжкі операції та нелюдські страждання. 30-річна війна із хворобою була затяжною і жорстокою. Це була війна життя і смерті. Вона забрала у Лесі дитинство, юність, не дала змоги вчитися в школі, нормально жити. Нестерпні муки, роздираючі болі робили дівчину стійкою, мужньою, розвивали її силу волі. Лікарі згадували, які болючі уколи приймало це ніжне створіння з великими, як світ, очима, і жодного стогону, жодного нарікання...

Не вдалося хворобі зламати надлюдську волю поетеси, не вдалося заволодіти її душею і розумом.

Хто вам сказав, що я слабка,
Що я корюся долі?
Хіба тремтить моя рука,
Чи пісня й думка кволі?

А восени... Яка журба,
Чи хто цвіте, чи в'яне,
Тоді й плачучая верба
Злото-багряна стане.

Ви чули, раз я завела
Жалі та голосіння, -
То ж була буря весняна,
А не сльота осіння.

Коли ж суворою зима
Покриє барви й квіти –
На гробі їх вона сама
Розсипле самоцвіти.

Ведуча.

Та ця страшна війна не відібрала у Лесі поезії – єдиної втіхи та надії. Часом приходив відчай, роздирав душу, затьмарював усі думки. Та Леся розуміла: якщо опустиш руки – то кінець, а так хотілося жити у цьому прекрасному, чаруючому світі. Часто вона згадувала оте всеперемагаюче: «Най диявол носить смуткове вбрання, я ж надіну ясні кармазини».

Невгамовний, пекучий біль, взявши в полон тіло і душу, давив, мучив Лесю. Часто їй хотілося кричати, припасти до землі, віддати їй свої муки. Та знала: із цього небезпечного двобою повинна вийти переможцем. Забуття, втіху знаходила у праці, у слові.

Леся Українка (запис у щоденнику):

«Я любила працювати вночі, коли вся земля одпочивала після неспокійного дня, коли наодинці зі мною була ніч і ті зорі, що дивились крізь віконце у мою кімнату. Кожна хвилинка нічної тиші, коли до мене летючою зіркою спадала Муза, була в моєму житті променем щастя».

Як я люблю оці години праці.
Коли усе навколо затиха
Під владою чаруючою ночі,
А тільки я одна неподоланна

Летять хвилини – я не прислухаюсь.
Ось північ вдарила – найкращий праці час, -
Так дзвінко вдарила, що стрепенулась тиша
І швидше у руках забігало перо.
Години йдуть – куди вони спішаються?
Мені осіння ніч короткою здається,

Врочистую одправу починаю
Перед моїм незримим олтарем.

Безсоння довге не страшне мені,
Воно мені не грозить, як бувало,

Непевною і чорною рукою,
А вабить лагідно, як мрія молода.

Ведуча.

Героїзм, з яким поетеса переборювала свої муки, непримиренність до компромісів робили Лесею Українку наймужнішою серед численних тогочасних поетів. Свого часу Іван Франко зробив висновок, що «Лесея Українка – трохи чи не єдиний мужчина на всю сьогочасну соборну Україну».

Все життя поетеса була борцем, воїном, що викарбував на своєму щиті слова «умру – не здамся» і проголосила серед стогонів і зойків різного роду «Contra Spem Spero!» – «Без надії сподіваюся!»

Гетьте, думи, ви хмари осінні!
Тож тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?

І від сліз тих гарячих розтане
Та кора льодовая міцна,
Може, квіти зійдуть, - і настане
Ще й для мене весела весна.

Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись.
Жити хочу! Геть думи сумні!

Я на гору круту крем'яную
Буду камінь важкий підіймать.
І, несучи вагу ту страшную,
Буду пісню веселу співать.

Я на вбогім сумнім перелозі
Буду сіять барвисті квітки,
Буду сіять квітки на морозі,
Буду лить на них сльози гіркі.

В довгу, темную нічку невидну
Не стулю ні на хвильку очей,
Все шукатиму зірку провідну,
Ясну владарку темних ночей.

Так! Я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись
Буду жити! Геть думи сумні!

Ведуча.

Патріотка Лесея Українка все життя сповідувала високу національну ідею. Коли Михайло Павлик запропонував їй змінити російське підданство на австрійське (там, мовляв, значно більше демократії), поетеса відповіла: «Я, звісно, не хочу бути підданою Росії, але в такій же мірі не прагну стати підданою австрійської держави. Я б воліла бути громадянкою незалежної самостійної України».

Ведуча.

Неволя українського народу – незагоєна рана у серці поетеси.

Горить моє серце, його запалила
Гаряча іскра палкого жалю.
Чому ж я не плачу? Рясними сльозами
Чому я страшного вогню не заллю?

Душа моя плаче, душа моя рветься,
Та сльози не ринуть потоком буйним,
Мені до очей не доходять ті сльози,
Бо сушить їх туча вогнем запальним

Хотіла б я вийти у чистеє поле,
Припасти лицем до сирої землі
І так заридати, щоб зорі почули,
Щоб люди вжахнулись на сльози мої

Ведуча.

Життя краяло Лесю Українку глибоко і дошкульно. Калинова сопілка ридала потоками сліз нестримних, раптових, що рвались із глибин серця. Та вона вмiла стримувати «хвилю ридання гарячу», стискати серце лещатами залiзної волi i в палких мрiях творити бойову пiсню. Це був дужий месник, сповнений гнiву i ненавистi борець, зброєю якого було Слово.

Скрiзь плач i стогiн, i ридання,
Несмiлi поклики, слабi,
На долю марнi нарикання,
I чола схиленi в журбi.

Над давнiм лихом України
Жалкуєм-тужим в кожний час,
З плачем ждемо тiї години,
Коли спадуть кайдани з нас.

Ведуча.

Перше кохання, яке боязко ступило на тiнисту терасу в невеличкому мiстечку Чукурларi, що бiля Ялти, де Леся лiкувалася, заглянуло в очi, посмiхнулося щиро i навiки поселилося в серцi. Його звали Сергiй Мержинський. Їм було добре удвох. Вони часто слухали, як шепотiли кипариси, бився об скелi шалений прибiй, кигикали чайки над морем.

Из спогадiв Лесi Українки:

«Вiн дивився на мене, як на iкону, як на ту зiрку, що раптом скотилася з неба i може ненароком погаснути. Я була для нього нiби з тонкого скла, що може впасти i розбитись, я була вiтром, що може вилетiти крiзь прочиненi вiконця i не повернутись, тим дивним свiтлом, що робить людей щасливими».

Ведуча.

Але щастя було коротким. Доля, зле жартуючи, надiлила обох не тiльки коханням, але й однаковою хворобою – туберкульозом. Вiн помирав у неї на руках тiєї пам'ятної березневої ночi... I було горе, i був вiдчай. I тихо лунав серед лиха iх улюблений романс.

Звучить романс «Коли розлучаються двоє...»

Уста говорять: «Вiн навiки згинув!»
А серце каже: «Нi, вiн не покинув!»
Ти чуєш, як бринить струна якась тремтяча?
Тремтить-бринить, немов сльоза гаряча,
Тут, в глибинi; i б'ється враз зi мною:
«Я тут, я завжди тут, я вся з тобою!»

I кожний раз, коли почне бринiти,
Тремтять в моєму серцi тiї квіти,
Що ти не мiг iх за життя зiрвати,
Що ти не хтiв iх у труну сховати,
Тремтять i промовляють враз зo мною:
«Тебе нема, але я все з тобою!»

Леся Українка

«Мiй друже любий, мiй друже, створений для мене, як можна, щоб я жила сама, тепер, коли я знаю iнше життя? О, я знала ще iнше життя, повне якогось рiзкого, пройнятого жалем i тугою щастя, що палило мене i мучило, i заставляло заламувати руки i битись, битись об землю, згинуту, зникнути з сього свiту, де щастя i горе так божевiльно сплелись. А потiм i щастя, i горе обiрвались, так, раптом, як дитяче ридання, i я побачила тебе. Я бачила тебе i ранiше, але не так прозоро, а тепер я пiшла до тебе всею душею, як сплакана дитина iде в обiйми того, хто її

жалує. Се нічого, що ти не обіймав мене ніколи, се нічого, що між нами не було й спогаду про поцілунки, о, я піду до тебе з найщільніших обіймів, від найсолодших поцілунків!

Тільки з тобою я не сама, тільки з тобою я не на чужині. Тільки ти вмієш рятувати мене від самої себе. Все, що мене томить, все, що мене мучить, ти здіймеш своєю тонкою тремтячою рукою, все, що тьмарить мені душу, ти проженеш променем твоїх блискучих очей, - ох, у тривких до життя людей таких очей не буває! Се очі з іншої країни...

Мій друже, мій друже, чому ж я не можу, коли так, обмити рук твоїх... своїми гарячими слізьми? Мій друже, мій друже, невже я одинока загину? О, візьми мене з собою, і нехай над нами в'януть білі троянди. Візьми мене з собою.

Ти, може, маєш яку іншу мрію, де мене немає? О, дорогий мій! Я створю тобі світ, новий світ нової мрії. Я ж для тебе почала нову мрію життя, я для тебе вмерла і воскресла. Візьми мене з собою, я так боюся жити!

Візьми, візьми мене з собою, ми підемо тихо посеред цілого лісу мрій і згубимось обоє помалу, вдалині. А на тім місці, де ми були в житті, нехай троянди в'януть і пахнуть, як твої листи, мій друже...!»

Ведуча.

За одну жахливу ніч при постелі вмираючого Сергія Мержинського Леся Українка створила драму «Одержима».

Леся Українка

«Признаюся вам, що я її в таку ніч писала, після якої, певне, буду довго жити, коли вже тоді жива осталась. І навіть писала, не перетравивши туги, а в самому її апогею. Якби мене хто спитав, як я з того всього жива вийшла, то я б теж могла відповісти: «Я з того створила драму».

Ведуча.

Жорстока доля рано забрала дорогу людину. Муки і страждання супроводжували це справжнє, чисте кохання, високий злет душі поетеси.

Хотіла б я тебе, мов плющ, обняти,
Так міцно, щільно і закрити од світа,
Я не боюсь тобі життя одняти,
Ти будеш мов руїна листом вкрита, -
Плющ їй дає життя, він обіймає,
Боронить від негоди стіну голу,
Але й руїна стало так тримає
Товариша, аби не впав додолу.

Їм добре так удвох, - як нам з тобою –
А прийде час розсипатись руїні, -
Нехай вона плюща сховає під собою,
Навіщо здався плющ у самотині?
Хіба на те, аби валятись доли
Пораним, пошарпанним, без сили,
Чи з розпачу повитись на тополі
І статися для неї гірш могили

Ведуча.

Через півроку стан Лесі погіршився. Її життя – це була рвучка боротьба зі смертю – проходило літом на Кавказі, зимою – в Єгипті. Чим далі, тим тяжчими ставали для неї ці подорожі. Проте Єгипет добре впливав на Лесю, і її родина робила все можливе, аби вона кожного року їздила туди. Але сили поступово танули, дедалі важчим ставав той хрест, який поетеса несла до своєї Голгофи. Та навіть на смертному ложі Леся Українка до останньої хвилини життя не покидала своєї єдиної зброї – поетичного слова. «Нехай моїм останнім акордом буде молитва до сонця», - говорила вона.

1 серпня 1913 року у грузинському містечку Сурамі зупинилося серце Лесі Українки. Вічність ще більше висвітлила велич геніальної доньки України, бо хіба жила на світі ще одна така жінка, в серці якої поєдналися б така мужність, така геніальність, такий вогонь і розум, така пристрасна любов і така відданість народові та Батьківщині?

Кажуть: ти не вмирала ніколи,

Кажуть: ти, наче пісня, живеш.
Ніби юність ясна, смаглочола,
По країні в майбутнє ідеш.

В ту країну, де щастя і горе однаково милі,
В ту країну, де усміх і сльози однаково ясні,
В ту країну, де чола підводять похилі,
Де не сльозами, а співом ридають нещасні.

Я не журюся, чи рано, чи пізно загину,
Я не журюся, що світ сей хороший покину,
Я не журюся – нехай там життя моє гасне.
Зоре моя! В тебе світло повік буде ясне.

Леся Українка

Інші будуть співці по мені,
Інші будуть лунати пісні,
Вільні, гучні, одважні і горді,
Поєднаються в яснім акорді

І полинуть у ті небеса,
Де сіяє одвічна краса,
Там на їх обізветься луною
Пісня та, що не згине зо мною.

Ведуча.

Видавні поети не залишають нас. З'єднавши своє життя із мріями та стражданнями людей, із їхнім пориванням до волі та щастя, вони крокують великою землею безсмертя. І час підносить їх над нашими думками й турботами, обдаровуючи безмежною молодістю, і стають вони нашими сучасниками й ровесниками прийдешніх поколінь.

Будуть відходити віки, будуть приходити віки; пилом розвіється скороминуще, а вічне увійде у вічність, не так у бронзу чи в мармур, як в очі людські, в надії людей, бо допоки живе надія – живий і народ.

То ж вчімося терпінню, вірі, любові та надії у нашої неповторної Лесі!

Все минуле – землею, віттями,
Сизим словом приходить в ночі,
Над гарячими вдаль століттями
Підвелись твої сині очі;
Ломикаменю мій м'ятежний,
Днів скалічених, сліз і мороку,

Обів'ю тебе мрій мережами,
Дам живуцого серця соку;
Я не бачив тебе недужою
І не чув про жалі і втому,
Серед літа ідеш із ружами
На Вкраїну, до свого дому...

Тихо лунає «Місячна соната» Бетховена.